

Оперативна оцінка доцільності надання грошової допомоги Херсонська громада, Херсонська область

Січень 2024 року
Україна

КЛЮЧОВІ ТЕЗИ



Більшість опитаних споживачів (80 зі 117) повідомили, що вони зазвичай **їздять зі своїх населених пунктів до Херсона** з метою придбання товарів у супермаркетах чи зняття готівки.



Постійні обстріли були переважно найбільшою перешкодою у роботі магазинів і доступі споживачів до готівки та ринків, як у власних населених пунктах, так і в Херсоні.



Більшість опитаних споживачів (67 зі 117) **надали перевагу грошовій допомозі**, а ніж допомозі у натуральній формі.

КОНТЕКСТ ТА ОБҐРУНТУВАННЯ

Херсонська громада, розташована на правому березі р. Дніпро (4-5 км від лінії фронту), перебувала під тимчасовим контролем Російської Федерації з березня 2022 року і повернулася під контроль Уряду України у листопаді 2022 року. Через наближеність до лінії фронту громада зазнає регулярних артилерійських обстрілів та атак безпілотників, що позначається на повсякденному житті. Крім того, у червні 2023 року Каховська гідроелектростанція була серйозно пошкоджена, що призвело до затоплення щонайменше 80 населених пунктів нижче за течією по обидва боки річки.

За даними обласної влади, станом на листопад 2023 року загальна чисельність населення громади становила понад 90 000 осіб, з яких близько 70 000 осіб проживали у центрі громади, м. Херсон, а решта 20 000 мешкали у 15 менших населених пунктах громади. Це дослідження було присвячене 8 населеним пунктам, а саме **Антонівці, Комишанам, Степанівці, Зимівнику, Приозерному, Інженерному, Богданівці та Благовіщенському**, загальна кількість населення яких складає близько 14 000 осіб.

Дане дослідження було ініційоване Цільовою робочою групою з питань доцільності надання грошової та ваучерної допомоги (ГВД) з метою оцінки можливості надання грошової допомоги в менших населених пунктах Херсонської громади поза межами м. Херсон.

МЕТОДОЛОГІЯ:

Партнери по Цільовій робочій групі Карітас України та Польська гуманітарна акція опитали 10 роздрібних продавців та 117 споживачів у громаді. Через безпекову ситуацію інтерв'ю проводилися переважно по телефону. Збір даних відбувався з 18 грудня по 5 січня 2024 року. **Результати оцінки загальної ситуації, представлені у цьому інформаційному бюлетені, слід вважати індикативними.**

Карта 1. Досліджені населені пункти Херсонської громади та їх відстань до Херсону, де більшість респондентів мають доступ до готівкових коштів та ринків.



Доступ до готівкових коштів та ринків

Зі 117 опитаних споживачів **80 (68%) зазначили, що переважно відвідують ринки в Херсоні**.¹ Понад половину з них (43 з 80 осіб) приїждять до міста громадським транспортом, близько третини (24 з 80) – автомобілем, а 12 осіб – пішки (переважно із Зимівника). Інші 32% (37 зі 117 осіб) споживачів визначили свій населений пункт місцем, де вони найчастіше купують товари (хоча 9 з них зазначили, що вони також часто відвідують ринки в Херсоні). Споживачі в **Комишанах та Степанівці** (двох найбільших населених пунктах громади) частіше робили покупки у своїх населених пунктах, ніж у Херсоні.

У **Богданівці**, найвіддаленішому від Херсона досліджуваному населеному пункті, всі 10 з 10 споживачів повідомили, що через відстань до Херсона (див. Карта 1), відсутність громадського транспорту та поганий стан доріг вони здебільшого користуються ринками в межах Богданівки, де, за отриманою інформацією, наявність товарів обмежена (див. розділ про наявність товарів).

За словами 113 зі 117 (97%) споживачів, основною перешкодою, пов'язаною з доступом до ринків, переважно були **активні обстріли в їхній місцевості**. Усі опитані роздрібні продавці (10 з 10) також вважають, що обстріли негативно впливають на їхній бізнес. Незначна кількість споживачів (5 з 80 осіб), які зазвичай їздять на ринки до Херсона, назвали блокпости перешкодою, пов'язаною з безпекою. Основними фізичними перешкодами у доступі до ринку в усіх населених пунктах були відсутність транспорту (27 зі 117 осіб),

«У нас в Антонівці немає працюючих магазинів, [і] вже більше року немає електрики. Був один банкомат, але він зламаний. Доїхати до [Херсона] можна, але дуже великою проблемою для нас є постійні щоденні обстріли»,

– споживач з Антонівки.

пошкоджені дороги (27 осіб) та скорочені години роботи ринку (23 особи). Водночас 24 зі 117 (21%) респондентів, переважно з **Зимівника та Комишан**, зазначили, що нічого не перешкоджає їхньому фізичному доступу до ринку.

Більшість споживачів (101 зі 117 осіб) повідомили, що зазвичай знімають готівку в Херсоні, за винятком Богданівки, де половина (5 з 10 осіб) отримують готівку в межах Богданівки, переважно у поштовому відділенні. З усіх опитаних споживачів 29 зі 117 (25%) знімають готівку в касах супермаркетів, а не в банках чи банкоматах. Трохи більше половини (64 зі 117) споживачів повідомили, що стикалися з перешкодами у доступі до готівки, зокрема відсутністю банкоматів та банків у своїй місцевості (20), недостатньою кількістю коштів на рахунок (18), небезпечним проїздом до банкомату чи банку (14) та високою вартістю проїзду (13). Загалом споживачі в **Антонівці, Богданівці, Інженерному, Комишанах та Степанівці** частіше повідомляли про труднощі з доступом до готівки, ніж у **Благовіщенському, Приозерному та Зимівнику**.

Наявність та цінова доступність товарів

Відповідно до [Спільної ініціативи моніторингу ринку \(CIMP\) REACH](#), у грудні 2023 року в Херсоні були доступні такі товари першої необхідності, як продукти харчування, засоби гігієни, ліки та теплий одяг. Аналогічно, 78% (62 з 80) споживачів, які зазвичай роблять покупки в Херсоні, повідомили про наявність усіх товарів. Разом з тим значна кількість споживачів зазначила, що теплий одяг, тверде паливо та матеріали для ремонту житла були недоступні в межах усієї громади (див. Рисунок 1).

Хоча в Херсонській громаді наразі постачається достатньо товарів першої необхідності, в усьому Південному макрорегіоні² частка роздрібних продавців, які залежать від єдиного постачальника продуктів харчування та засобів гігієни, є найвищою порівняно з іншими макрорегіонами (понад 65%), за даними [CIMP](#). Таким чином, існує певна потенційна вразливість, якщо єдині наявні ланцюги

постачання будуть порушені, а роздрібні продавці не матимуть доступу до альтернативних постачальників.

За повідомленнями, у **Богданівці** такі товари були менш доступними порівняно з іншими досліджуваними населеними пунктами. Усі 10 з 10 споживачів вказали на відсутність курятини, дитячого харчування, підгузків для дітей чи дорослих, твердого палива, матеріалів для ремонту житла та зимового одягу. Ці ж споживачі зазначили, що їм важко робити покупки в Херсоні чи інших населених пунктах. Це свідчить про ймовірну необхідність надавати в Богданівці допомогу у натуральній формі.

Примітно, що 2 роздрібні продавці (один у Комишанах і один у Приозерному) згадали про **відсутність попиту на товари**, які видаються як гуманітарна допомога в натуральній формі. Зі 117 опитаних споживачів 108 повідомили, що отримували продуктові набори, з яких 93 отримували їх регулярно.³ 104 респонденти зазначили, що отримували гігієнічні набори, з яких 44 отримували їх регулярно, і 81 особа отримала одноразову грошову допомогу.⁴ Споживачі зазначили, що вони не в змозі з'їсти таку кількість борошна, круп, макаронних виробів і соняшникової олії, яку отримують у щомісячних продуктових наборах, а більше половини

Рисунок 1: Найменш доступні товари за повідомленнями споживачів



- «Звичайне» або «основне» місце розташування ринку – це населений пункт, де споживач зазвичай купує більшість своїх основних товарів.
- До Південного макрорегіону належать Херсонська, Миколаївська та Одеська області.
- Стандартний 30-денний продуктовий набір включає пшеничне борошно, макаронні вироби, олію, м'ясні консерви, консервовану квасолю, вівсянку, цукор та сіль.
- Опитані споживачі здебільшого були бенефіціарами партнерів Цільової робочої групи, тому ці цифри можуть бути дещо необ'єктивними.

з них (67 зі 117) надала **перевагу грошовій допомозі, а не допомозі в натуральній формі** (див. Рисунок 2). Респонденти сказали, що використали б грошову допомогу на матеріали для ремонту житла, ліки, опалення та м'ясо.

Більшість (85 зі 117) опитаних споживачів зазначили, що ціни зросли протягом останніх 2-4 тижнів до збору даних. Один з продавців

Рисунок 2: Споживчі уподобання щодо способу отримання гуманітарної допомоги



повідомив, що деякі постачальники підвищують ціни через високий ризик, пов'язаний з доставкою продукції в регіон. Високі ціни на товари завадили 74 респондентам (64%) придбати всі необхідні їм товари, а 8 з 10 опитаних роздрібних продавців заявили, що дозволяють покупцям купувати в кредит.

Порівняння цін з даними [CIMP](#) свідчить про те, що ціни на товари в невеликих магазинах у Комишанах, Зимівнику та Приозерному можуть бути аналогічними середнім цінам в області, але для перевірки цього припущення потрібно більше даних. Наприклад, один споживач з Приозерного пояснив, що хоча деякі матеріали для ремонту житла доступні в Херсоні, ціни на них занадто високі, тому споживачі надають перевагу придбанню цих товарів у Миколаєві, де, за повідомленнями, ціни нижчі.

Висновки

Таким чином, Херсон має достатньо функціонуючий ринок, де мешканці всієї громади мають доступ до багатьох необхідних їм товарів. Однак **постійні обстріли**, відсутність транспорту та обмежена доступність товарів є перешкодами для опитаних споживачів у менших населених пунктах за межами Херсона. Хоча більшість респондентів-споживачів можуть отримати і отримують доступ до ринків у Херсоні, важливо враховувати ризик для особистої безпеки, на який наражаються ці споживачі, пересуваючись територією громади. Грошова допомога може бути корисним короткостроковим рішенням проблеми нестачі продуктів у цих невеликих населених пунктах, оскільки уможливіло б для деяких споживачів поїздки до інших ринків, але надання певних товарів у натуральній формі також може бути доцільним. Гуманітарним організаціям важливо ретельно зважити різні безпекові фактори і ризики, пов'язані з різноманітними способами надання допомоги, а також потенційну шкоду для довгострокового функціонування ринку в тих випадках, коли допомога в натуральній формі знижує попит на товари, які інакше були б доступні на місцевих ринках. При визначенні доцільності надання певних товарів у натуральній формі організаціям слід розглядати [ринкові програми](#), зосереджуючись на пропозиції та доступності товарів в існуючих ринкових структурах.

Також не менш важливо враховувати побажання населення, яке отримує допомогу. Результати цього дослідження свідчать про те, що серед опитаного населення **перевага надається грошовій допомозі**, оскільки люди хочуть придбати товари, які не забезпечуються регулярно в натуральній формі, а саме матеріали для ремонту житла чи медикаменти. Однак результати також свідчать про те, що населені пункти, віддалені від великих міст, можуть мати більшу потребу в деяких видах допомоги в натуральній формі через меншу доступність товарів і більші перешкоди у доступі до ринків в інших районах. Хоча остаточний висновок неможливий на основі зібраних даних, випадок Богданівки, найвіддаленішого дослідженого населеного пункту від Херсона або будь-якого іншого великого населеного пункту, свідчить про збільшення перешкод у доступі до ринків і значно нижчу доступність товарів у Богданівці. Незважаючи на це, 5 з 10 опитаних споживачів у Богданівці надали перевагу лише грошовій допомозі, а 4 з 10 – як грошовій допомозі, так і допомозі у натуральній формі (при цьому один споживач не зазначив жодних побажань), що додатково підкреслює важливість врахування вподобань населення.

Огляд методології

Це дослідження було ініційоване Цільовою робочою групою з питань доцільності надання грошової та ваучерної допомоги (ГВД) з метою оцінки функціональності ринку та його доступності на важкодоступних територіях, зокрема на територіях в межах 30 км від лінії фронту, нещодавно звільнених територіях та територіях, що опинилися у надзвичайних ситуаціях, де регулярна програмна діяльність може бути ускладнена. Дані було зібрано двома членами цільової групи: Карітас України та Польською гуманітарною акцією. Структуровані опитування ключових інформантів проводилися по телефону з 18 грудня по 5 січня 2024 року.

Отримані результати слід вважати індикативними.

Проблеми та обмеження

З міркувань безпеки опитування проводилося переважно по телефону. Запланованої кількості інтерв'ю з продавцями та споживачами не вдалося досягти через труднощі з набором достатньої кількості учасників, а також через перебої в електропостачанні, що позначилися на мобільному зв'язку. Крім того, збір даних відбувався під час свят і двох масованих ракетних обстрілів до і після Нового року.

Для опитування переважно використовувалися контакти людей, які отримували гуманітарну допомогу і, як правило, є представниками вразливих категорій населення.

